

katonákat toboroz nekik. Hiszen a Rákócziak már bizonyos forradalmi hagyományokkal születnek. Azt hiszik, kötelességmulasztás és hazafiatlanság tőlük, ha nem fognak fegyvert a császár ellen.

A bíboros. Mégsem lehet! Politikai okokból sem. A munkácsi várostrom a Rákóczi árvákra terelte egész Európa figyelmét, és ha a kormány erőszakos lépésre határozná magát, az erkölcsi kár nagyobb lenne, mint a haszon. A kérdést kesztyűs kézzel kell megfogni.

A miniszter. Nos, húzza föl eminenciád a diplomatakesztyűt!

A bíboros. Fontos, hogy a fiú kikerüljön édesanyja befolyása alól, mert az az asszony szinte betegesen gyűlöl mindent, ami ausztriai. Én erre vonatkozóan előterjesztést fogok tenni a császárnak, és ha excellenciád szíves lesz támogatni...

A miniszter. Az ellenséget lehet elpusztítani, esetleg meg is lehet vele békülni. Csak egyet nem lehet: felbőszíteni, és azután szabadon hagyni.

A fekete kamarás jelenti, hogy őfelsége kihallgatásra rendeli a bíboros urat.

4

Mikor Thökölyné két gyermekével Munkácsról Bécsbe érkezett, a kísérrő dragonyosok nem a Himmelpfort utcai Rákóczi-palotába, hanem az augusztinusok kolostorába kísérték. Ez a parancs! – mondta a tisztjük.

A nagyasszony még a kibontatlan ládák és bőröndök közt ült, mikor már látogatót jelentettek: Kollonich kardinális várakozik a folyosón.

Mivel Zrínyi Ilonának száz oka volt, hogy ne ingerelje tovább a bécsi hatalmasokat, udvariasan ajtót nyitott a látogatója előtt, és maga hívta a szobájába. Tudta, hogy magyar ügyekben döntő szava van a papnak. A nádorispán ugyan Esterházy Pál herceg, de őreá nem mindig hallgatnak. A labanc nagyuraknak az a hírük, hogy hazai ügyekben vagy a pajtáskodás, vagy a gyűlölködés vezeti őket és azért nemigen lehet a szavuk után igazodni.

A bíboros egyébként nagy tudású férfiúnak számított, egy dolog azonban sohasem fért a fejébe: hogyan lehet valaki más véleményen, mint ő maga. A magyarság egész politikai gondolkodása, főleg az elavult alkotmányhoz való kétségbeesett ragaszkodása és a közömbösség, mellyel a magyar katolikusok a protestánsok dolgait nézték, idegen,

érthetetlen és gyanús volt előtte. Hogy ennek alapja valami becsületes meggyőződés lehetne, azt egy percig sem hitte; inkább úgy vélekedett, hogy mindez gonosz emberek cselszövésének eredménye.

Most tehát szemben ült Thökölynével, aki tönkretette magát, mivel nem hallgatott Kollonichra, sőt ki sem kérte soha jó tanácsait, hanem egy istentől elrugaskodott eretnekhez ment feleségül.

– Látja immár, hová vezetett az út, amelyen haladt! – mondta szigorúan.

Ilona asszony azonban mosolyogva válaszolt:

– Az út eminenciádhoz vezetett, és ebben hívő katolikus léleknek csak öröme és elégtétele telhetik!

Bár fárasztó utazás után volt, és az utóbbi napokban sok gond is gyötörte, a nagyasszony mégis szép és üde volt. Kollonichnak azonban még fiatal katonatiszt korában sem volt valami különös érzéke a női szépség iránt, ez az asszony pedig semmivel sem volt neki rokonszenvesebb, mint akármelyik erős és veszedelmes nőtény ragadozó.

– Azért jöttem – mondta –, hogy a kormány akaratát tudassam önnel. Holnaptól fogva az Orsolya-szüzek kolostorában fog lakni.

– Fogság? – kérdezte Zrínyi Ilona még mindig mosolygó szájjal, bár ennyiből is megértette, hogy a kormány nem szándékozik betartani a kapituláció föltételeit.

– Csak gondos felügyelet. Ez állambiztonsági okokból szükséges.

– A gyermekeim velem lesznek? – kérdezte szünet után a nagyasszony.

– A fia nevelése szükségessé teszi, hogy más környezetben éljen.

Thökölyné tudta, mit jelent ez: németet akarnak nevelni Ferkóból! A tekintete, mely szakadatlanul Kollonichon függött, lassanként kemény és éles lett, mint a dárda hegye.

– És ki az, aki Isten előtt állítani merészeli, hogy neki több joga van a fiamhoz, mint nekem? – kérdezte.

– Az ön boldogult ura, aki őfelségét kérte meg fia gyámjául – válaszolt száraz hangon Kollonich.

– Mikor föladtam Munkácsot, kikötöttem magamnak a szabad rendelkezési jogot gyermekeim és vagyonom fölött. Alighogy bevonult a császári katonaság, már kifosztották a lakásomat.

– A söpredék sajnálatos kihágása. Ki tehet róla?

– Senki. A fosztogató söpredék közt volt két császári tábornok is. Igaz, ők rangjukhoz illően csak arany és ezüstholmit vittek.

Kollonich jobbnak látta, hogy másra terelje a szót.

– Nem tudom, mit kötött ki magának a hercegné, de azt tudom, hogy a császár úr az ön gyermekeinek törvényes gyámja, és a felség jogait nem lehet semmiféle utólagos kikötéssel kijátszani.

– Akkor sem, ha a kapitulációt maga a császár írta alá? Vagy ez is a söpredék sajnálatos kihágása volt?

A kardinális remegett a dühtől, de erőt vett magán, és közömbös arccal beszélt tovább:

– Vannak napok, mikor százával terjesztik eléje az ügyiratokat, nem csoda, ha némelyiknek tartalmáról tudomást sem nyer.

A nagyasszony tudta, hogy összeomlott az élete. Ezek most már nem irgalmaznak neki, ha porban kúsznék is előttük. Nem is volt tehát érdekes tovább játszani ezt a komédiát.

– Azt hiszi eminenciád, van német bíróság, mely ilyen védekezés alapján fölmentene egy okmányhamisítót?

Kollonich szinte rémülten kapta föl a fejét. Soha még emberi beszédben a gyűlöletnek, gúnynak és megvetésnek olyan erejét nem tapasztalta, mint az asszony szavaiban.

A látogatás ezzel véget is ért. Künn a bíboros gondolt egyet, és azt mondta Badinyi uramnak, akit az ajtó előtt talált, hogy a Császár őfelsége sürgősen látni óhajtja gyámoltjait. Mivel ilyen paranccsal semmiképpen nem lehet ellenkezni, felöltöztették Ferkót és Juliankát, és beültették a kardinális hintójába.

A kocsi azonban nem a Burgba, hanem az Orsolya-szűzek kolostora elé hajtott. Miután kicsöngették az apácákat, Kollonich ráparancsolt Juliankára, hogy menjen a kolostorba, mert ezentúl itt fog lakni. A kisleány megijedt, az anyja után sírt és megkapaszkodott a kapubálványban: Kollonichból ekkor hirtelen kitört a harag, mely a szívében összegyülemlött, és berugdosta a sikoltozó leányt a kapun.

Ferkó magával vitte Juliánka képét, amint tehetetlenül vergődik az apácák kezei közt. Némán és sápadt arccal ült a kocsiban. Kollonich, anélkül hogy útközben szólta volna hozzá, egy idegen házba vitte. A kis Rákóczi csak később tudta meg, hogy a püspök jószágkormányozójának házába.

Zrínyi Ilona azalatt keserű gondolatok közt ült a kolostori szobában, melyet már árnyékba borított az alkonyat. Attól rettegett, hogy végleg elvesztette fiát. Félelme nem is volt alaptalan, mert ebben a földi életben nem is találkozott többet Ferkóval.

Eszébe jutott, amit Caprara gróf mondott neki, Munkács átadásának órájában:

– A fanatikus gyűlölet, melyet ön, hercegné, a birodalmi kormány iránt érez, lehetetlenné teszi, hogy lovagiasan bánjanak Önnel és családjával.

Ilona asszony erre azt felelte:

– Amit én gyűlölök, az nem a kormány, hanem a képmutatás, a kapzsiság és a gyávaság.

De a taljánnak mégis igaza volt: ő csakugyan gyűlölte azt a lelketlen hadat! Tenger vért ontottak, gyötrik az embereket, csak azért, hogy olyan idegen népek fölött uralkodjanak, amelyek utálják őket. Ha van igazság a halál után, akkor ezek a tábornokok, bíborosok és hercegek az örökkévalóságot bűzös vermekben fogják tölteni, legyilkolt áldozataik rothadó hullái között...

Édesapját vérpadra küldte a kormány. Nem merték törvényes bírái elé állítani, sehonnai zsoldosok mondtak halált egy Zrínyi gróf fejére. De Ilona asszony azért is gyűlölte Bécsset, mert tagadta tőle az ő szerelmes Imre urát, aki után minden csepp vére sírt.

Az ősi gyűlölet új lángra lobbant tegnap alkonyatkor, mikor a főváros alá érkezett, és úti hintójának órákig kellett vesztegelnie a zárt városkapu előtt. A csőcselék körülfogta a kocsit, és kedvét lelte abban, hogy gúnyolja és gyalázza azt az asszonyt, akivel három évig nem bírt a császári hadsereg. A nagyasszony, de a két gyermeke is, kőarccal nézett el a söpredék feje fölött, melyet elbízottá tettek a császári hadsereg szédületesen nagy győzelmei a török fölött... Mostanában a bécsi szatócsok és korcsmárosok is azt hitték, hogy ők kiváltságos és világuralomra termett emberek. A kísérő katonák egyébként nem védték meg Rákócziékat.

De hiszen, ha Bécs nem gázolt volna szöges csizmával az ő büszkeségében, Ilona asszony akkor is lángolt volna a gyűlöletből, mert ez az érzése úgyszólván vele született, a vérében volt, horvát ősei hagyták rá.

A Zrínyiek és főleg a Frangepánok másfél száz év óta olyan idegenül, annyi megbotránkozással és bosszúvágygal állanak szemben Bécs hódító mohóságával, mint a boldog óceáni sziget bennszülöttei a paradicsomukba tört kalózokkal. Gyűlöletük annál nagyobb, mert ők alantas fajnak tartják a hódítót. Még a bécsi udvart is szánalmasnak és nevetésségesnek látják, minden allonge-parókájával, ősök próbájával és spanyol etikettjével együtt.

Hogy Bécs mégis ki tudta terjeszteni hatalmát a világ fölött, azt részben a „rendszer” erkölctelenségének, részben a vak szerencsének, részben azonban az ellenpárt élheterlenségének tulajdonították.

Így éreztek a Zrínyiek és Frangepánok, így érzett Thökölyné is, akinek apja Zrínyi, anyja pedig Frangepán volt. Ősei példájára ő is buzgón szította a cserépkorsó harci vágyát a vasfazék ellen, ami végül is oda vezetett, hogy szilánkokra törtek mind a dicsőséges nemzetségek.